

Перспективним вважаємо дослідження україномовних діалогів між учасниками інтернет-спілкування на прикладі веб-коментарів.

БІБЛЮГРАФІЯ

1. Арутюнова, Н. Д. Диалогическая модальность и явление цитации / Н. Д. Арутюнова // Человеческий фактор в языке. Коммуникация, модальность, дейксис. – М. : Наука, 1992. – С. 52–79.
2. Блох, М. Я., Поляков, С. М. Строй диалогической речи [Текст] / М. Я. Блох, С. М. Поляков. – М.: Прометей, 1992. – С. 7–63.
3. Бобырева Е. В. Семантика и прагматика инициальных и финальных реплик диалога: автореферат канд. дис. . филол. наук. Волгоград, 1996
4. Дедова О. В. Лингвосомиотический анализ электронного гипертекста : (на материале русскоязычного Интернета) : дисс. на соискание уч. степени доктора филологических наук : спец. 10.02.01 «Русский язык», 10.02.19 «Теория языка» [Электронный ресурс] / О. В. Дедова. – Режим доступа: <http://www.dissercat.com>
5. Компанцева Л. Ф. Интернет-комунікація: когнітивно-прагматичний та лінгвокультурологічний аспекти : автореф. на здобуття наук. ступеня доктора філологічних наук : спец. 10.02.02 «Російська мова» / Л. Ф. Компанцева. – Київ, 2007. – 23 с.
6. Сидорова И.Г. Коммуникативно-прагматические характеристики жанров персонального интернет-дискурса (сайт, блог, социальная сеть, комментарий): автореф. дис. на соиск. учен. степ. канд. филол. наук : спец. 10.02.19 / И. Г. Сидорова. – Волгоград, 2014. – 23 с.
7. Bazzanella C., Baracco A. Misunderstanding in IRC (Internet Relay Chat) in Dialogue Analysis 2000, Marina, Bondi and Sorin, Stati (eds.) Tübingen, Niemeyer, 2003, pp. 119-131.
8. Dresner E. The Topology of Auditory and Visual Perception, Linguistic Communication, and Interactive Written Discourse [Електронний ресурс] / E. Dresner // Language@Internet. – 2005. – Режим доступа: http://www.languageatinternet.de/articles/2005/161/index_html/
9. Herring S. Computer-Mediated Conversation: Introduction and Overview [Електронний ресурс] / S. Herring // Language@Internet. – 2010. – Volume 7. – Режим доступа: <http://www.languageatinternet.org/articles/2011/Herring/introduction.pdf>

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Оксана Оверчук – аспірант кафедри перекладу, прикладної та загальної лінгвістики Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

Наукові інтереси: інтернет-комунікація, веб-коментар, лінгвопрагматика.

УДК: 81-115

РІЗНОВИДИ ФАТИЧНИХ МОВЛЕННЄВИХ АКТИВ (НА МАТЕРІАЛІ АНГЛІЙСЬКОЇ ТА УКРАЇНСЬКОЇ МОВ)

Наталія ПАВЛИК (Київ, Україна)

У статті розглядаються різновиди окремого виду мовленнєвого акту, зокрема фатичного мовленнєвого акту (ФМА), що вживаються співрозмовниками на початку спілкування, тобто для встановлення контакту. Фатичний мовленнєвий акт розглядається як спосіб встановлення контакту між співрозмовниками на початковому етапі спілкування, підтримка контакту в процесі спілкування та завершення контакту. Пропонуються різновиди фатичного мовленнєвого акту для встановлення контакту. Дослідження показують, що найбільш вживаними різновидами фатичного мовленнєвого акту в англійській та українській мовах є звертання, квеситив, емотив.

Ключові слова: мовленнєвий акт, фатичний мовленнєвий акт (ФМА), фатичне спілкування, фатичний метакомунікатив, встановлення контакту, фатична функція, різновид фатичного мовленнєвого акту, звертання, квеситив, емотив.

The article is focused on a certain type of speech act, or a phatic speech act (PSA), which is used by communicants at the beginning of the communication to initiate the contact. Phatic speech act is analysed as a means of forming the contact between the interlocutors at the beginning of the communication, during the process to maintain the contact, and to end the contact. The variations of phatic speech act for initiating the contact are suggested. The investigation shows that the most used phatic speech acts in English and Ukrainian are addressing acts, questions, emotive acts.

Key words: speech act, phatic speech act (PSA), phatic communication, phatic metacommunicative act, initiating of the contact, phatic function, variation of phatic speech act, addressing acts, questions, emotive acts.

Сучасна комунікативна лінгвістика, в основі якої лежать принципи антропоцентризму та функціоналізму, зорієнтована на вивчення таких дискусійних проблем, як закономірності успішної комунікації та умови її здійснення, взаємозв'язок мовця та його мовленнєвої діяльності (Ю. В. Косенко [6], Ю. В. Матюхіна [7; 8], Н. І. Формановська [16; 15], Л. Урбанова [23]). Це у свою чергу актуалізує дослідження конкретних мовленнєвих засобів та способів їх реалізації, зокрема різних типів мовленнєвих актів (Ю. В. Матюхіна [7; 8], Г. Г. Почепцов [9], Г. Сенфт [22], Н. І. Формановська [16, 15], І. С. Шевченко [17]).

Актуальність дослідження зумовлена тим, що воно спрямоване на вивчення структури окремого різновиду мовленнєвого акту, зокрема фатичного мовленнєвого акту (Є. В. Ключев [5], І. С. Шевченко [17]), який починає все більше привертати увагу дослідників у зв'язку з використанням останнього для реалізації фатичного мовлення та регуляції процесу спілкування (Ю. В. Матюхіна [7], Н. І. Формановська [16]). Фатичні мовленнєві акти є універсальним феноменом у будь-якій культурі, проте лінгвістична реалізація цих актів, їх структура та правила вживання варіюються в кожній мові, оскільки залежать не тільки від семантичного наповнення, але і від цінностей, етикету та правил поведінки певного народу. **Проблема дослідження** полягає в необхідності визначення та описання різновидів фатичних мовленнєвих актів, які вживаються співрозмовниками для встановлення контакту на початковому етапі спілкування.

Аналіз останніх наукових праць показує, що чимало досліджень присвячені описанню фатичних метакомунікативів [7; 8], комунікативів [10], фатичних висловлювань [11], контактивів [16] тощо, що вживаються як складові фатичного спілкування в різних мовах. Однак, фатичний мовленнєвий акт як об'єкт дослідження зустрічається рідше. Дослідники розглядають у ролі фатичних мовленнєвих актів вільні висловлювання, формули мовленнєвого етикету, запитальні речення, дискурсивні маркери та інші мовні засоби, що вживаються на різних етапах комунікації для її ініціювання, підтримки та завершення [2; 6; 7; 8; 10; 17], проте не подають єдиної класифікації цих мовленнєвих актів.

Так, А. П. Безноса, вивчаючи непрямі запитання на початку розмови вказує, що вони виконують фатичну функцію та сприяють реалізації контакту, оскільки «вживаються не заради отримання інформації, а для встановлення контакту між співрозмовниками, створення і підтримання необхідної тональності розмови та передбачають коротку відповідь на них» [1: 26-27]. Такі непрямі запитання реалізуються через стереотипи та кліше, а тому дослідниця називає їх конвенційними стереотипами.

Досліджуючи історичну динаміку прагматики запитального речення англійської мови, І. С. Шевченко зазначає, що воно може виражатися фатичним мовленнєвим актом, та констатує поступове зростання вживання кількості останніх співрозмовниками в спілкуванні в процесі історичного розвитку літератури 16-20 століть [17]. Л. В. Самойленко розглядає фатичні мовленнєві засоби в особливому мовленнєвому жанрі Інтернет-спілкування – «чат» [11]. На думку дослідниці, чат є фатичним мовленнєвим жанром, що наповнений фатичними мовленнєвими засобами та виконує фатичну функцію.

Незважаючи на широту досліджень одиниць фатичного спілкування, проблема фатичного мовленнєвого акту як його елементарної складової залишається дискусійною у лінгвістичній літературі, тоді як аспект різновидів фатичних мовленнєвих актів досі залишається мало висвітленим. Таким чином, вважаємо вартим уваги розгляд фатичних мовленнєвих актів, що вживаються на конкретному етапі комунікації, зокрема, початковому.

Метою статті є визначення *різновидів фатичних мовленнєвих актів* в англійській та українській мовах, а також встановлення їх подібностей та розбіжностей. Реалізація поставленої мети вимагає виконання таких **завдань**: уточнення змісту терміна *фатичний мовленнєвий акт*, визначення різновидів фатичних мовленнєвих актів на початковому етапі спілкування в англійській та українській мовах, а також їх порівняння в двох неблизькоспоріднених мовах.

Об'єктом дослідження постають фатичні мовленнєві акти, **предметом** – їх різновиди. У статті використовуються такі **методи дослідження**: 1) метод аналізу та синтезу мовних фактів, 2) контекстуально-інтерпретаційний метод для виокремлення фатичних мовленнєвих актів; 3) метод лінгвістичного опису, суть якого полягає в інвентаризації та систематизації мовних одиниць.

У сучасній комунікативній лінгвістиці описання *мовленнєвого акту* відбувається не тільки на основі традиційного підходу, але і у сукупності всіх його аспектів. Мовленнєвий акт, за словами І. С. Шевченко, розгортається за певним когнітивним сценарієм та містить аспект адресанта, адресата, іллокутивний, денотативний, локутивний, інтенційний, ситуативний, контекстуальний та метакомунікативний аспекти [17: 113]. На основі врахування цих аспектів, дослідниця виокремлює *фатичний мовленнєвий акт* як один з семи основних [17: 28-55].

Услід за І. С. Шевченко, під терміном *фатичний мовленнєвий акт* розуміємо мовленнєвий акт (або послідовність мовленнєвих актів), метою якого є встановлення контакту між співрозмовниками на початковому етапі спілкування, підтримка контакту в процесі спілкування та завершення контакту [17: 48-55]. Разом з тим, *фатичний мовленнєвий акт* розглядаємо у роботі як такий вид мовленнєвого акту, що замінює інформативне мовлення та, за словами Т. Г. Винокур, не несе в собі нової когнітивної інформації [2]. Фатичний мовленнєвий акт, будучи особливим різновидом мовленнєвого акту, містить лише суб'єктивну та об'єктивну інформацію про співрозмовників та їхні стратегії мовлення [5]. Отже, *фатичний мовленнєвий акт* (далі ФМА) – це такий різновид мовленнєвого акту, що не несе в собі когнітивної інформації, але суб'єктивні

та об'єктивні дані про співрозмовників, та використовується ними для встановлення, продовження та завершення контакту.

Тим не менше, за межою приймають різні одиниці фатичного спілкування, зокрема контактив [16], комунікатив [10], фатичне висловлювання [11; 14], мовленнєвий акт фатичний метакомунікатив [7; 8], фатичний мовленнєвий акт [5; 17], фатичні елементи [19]. Найбільш повним та релевантним вважаємо дослідження Ю. В. Матюхіної, оскільки запропоноване нею визначення мовленнєвого акту фатичного метакомунікативу [7] може бути застосоване при дослідженні різновидів фатичних мовленнєвих актів. Так, на думку мовознавця, мовленнєвий акт фатичний метакомунікатив є «прагматикалізованим класом експресивів, що використовуються для регуляції взаємодії в ситуаціях встановлення, продовження та розмикання контакту» [7: 6]. Отож як видно з визначення, основна функція цього мовленнєвого акту полягає у регуляції процесу спілкування.

Аналіз наукових праць показує, що процес фатичного спілкування поділяють на три етапи: встановлення контакту, підтримка контакту та завершення контакту [7; 8; 9; 10; 17; 19]. Відповідно, дослідники виокремлюють одиниці, що вживаються на кожному із зазначених етапів для виконання відведеної їм функції.

Для дослідження різновидів ФМА ми обрали одиниці, що вживаються на початковому етапі спілкування, тобто ті, що використовуються співрозмовниками для встановлення контакту. Такий вибір зумовлений тим, що початок задає тональність всьому подальшому процесу комунікації. Важливість початкового етапу контакту відзначають В. В. Грачова [3], Дж. Лейвер [20], Ю. В. Матюхіна [7], Г. Г. Почепцов [9], Л. В. Самойленко [11] та інші.

Зокрема, за дослідженнями Дж. Лейвера, початковий ФМА вживається для уникнення потенційного напруження на початку інтеракції, щоб «розбити кригу» перед тим, як перейти до інформативного спілкування [20: 218]. До початку, або на початку розмови, мовці зазвичай організовують мовленнєву подію, таким чином даючи один одному можливість зрозуміти природу і хід майбутньої комунікації [21]. Як зазначають дослідники, в більшості випадків це відбувається з метою встановлення взаєморозуміння та довіри, для оцінки ситуації та вибору правильного каналу зв'язку, стратегії мовленнєвої поведінки, теми розмови, фатичного мовленнєвого акту встановлення контакту [7: 94; 3: 134], а інколи забезпечує час для оцінки один одного [21; 18: 25]. Таким чином, при дослідженні ФМА встановлення контакту слід враховувати важливість початкового етапу спілкування, а також соціально-культурні особливості, які притаманні співрозмовникам.

Вибірка ФМА встановлення контакту відбувалася за допомогою контекстуально-інтерпретаційного методу, тобто з урахуванням ситуації спілкування; було виокремлено однакову кількість досліджуваних одиниць в англійській та українській мовах, що вживаються на початковому етапі спілкування з метою встановлення контакту зі слухачем.

Фатичний мовленнєвий акт встановлення контакту розглядаємо як одноосібний акт, тобто такий, що промовляється однією людиною. Реакцію співрозмовника на акт встановлення контакту вважаємо актом підтримки контакту, і відповідно разом вони утворюють трансакцію. Наприклад, ситуація зустрічі двох друзів:

- *Здоров будь, Іване!*
- *Тю, диви! Звідкіля це ти узявся?* [26: 35],

де «*Здоров будь, Іване!*» – фатичний мовленнєвий акт встановлення контакту, «*Тю, диви! Звідкіля це ти узявся?*» – акт підтримки контакту.

Проведений аналіз різновидів *фатичних мовленнєвих актів* встановлення контакту в англійській та українській мовах дає можливість відобразити результати у таблиці (табл. 1):

Таблиця 1

Різновиди фатичного мовленнєвого акту (ФМА) в англійській та українській мовах

№	Тип фатичного мовленнєвого акту	Українська мова (шт./%)	Англійська мова (шт./%)
1	Розпитування про здоров'я	-	24 %
2	Запитання / квеситив	21,7 %	18,5 %
3	Звертання	16,3 %	13 %
4	Сигнали-апелятиви	6,5 %	12 %
5	Побажання здоров'я	12 %	-
6	Вираження емоцій / емотив	8,7 %	7,6 %
7	Привітання з дейктичним компонентом	8,7 %	3,2 %
8	Представлення інформації / констатив	7,6 %	3,2 %
9	Вигук-звертання	7,6 %	-
10	Жарт, комплімент, залищання	6,5 %	2,2 %

11	Вибачення / етикетив	-	5,4 %
12	Директив	4,3 %	3,2 %
13	Привітання-вигук	-	4,3 %
14	Згадування про зустріч	-	3,2 %
	Всього	100 %	100 %

Розглянемо детальніше різновиди ФМА в англійській та українській мовах. Як видно з наведеної таблиці, в двох мовах превалюють такі ФМА як **запитання / квеситив**, **звертання**, **емотив**, а також **побажання здоров'я** – в українській та **розпитування про здоров'я** – в англійській мові. Разом з тим, серед досліджуваних одиниць встановлення контакту в українській мові не було виявлено фатичних актів **етикетиву** та **згадування про зустріч**, тоді як в англійській мові не знаходимо **побажання здоров'я**.

Найчастотнішим різновидом ФМА встановлення контакту в англійській та українській мовах у нашій вибірці виявилось **запитання / квеситив** на початку розмови (відповідно 18,5 % та 21,7 %). Розділяємо думку І. С. Шевченко, що в таких запитаннях домінує мотив встановлення контакту, а запит інформації виходить на другий план і виконує супутню функцію [17: 113-117]. Наприклад:

- *Well, dearie: have you had a good supper?* [25: 50].
- *Що, обібрали березу?* [26: 36].

І в першому, і в другому випадку адресант прагне перш за все ініціювати контакт з адресатом, а запит інформації є додатковим мотивом.

Звертання до співрозмовника як самостійний фатичний мовленнєвий акт на початковому етапі вживаються людьми з різним соціальним статусом та в різних ситуаціях спілкування [15: 142]. Воно може виконувати одразу дві функції: по-перше, мовець звертається на ім'я з метою привернення уваги слухача [15: 138-140]; по-друге, для називання слухача. Як зазначає Н. І. Формановська, називаючи людину, ми виражаємо в обраному елементі соціальний статус, роль, наше ставлення [15: 137]. Таким чином, звертання є одночасно способом привернення уваги, тобто встановленням контакту, та показником типу стосунків між мовцями і їхнього соціального статусу:

- *Оксано, Оксаночко!..* [26: 123].
- *Йосип Степанович!* [26: 136].
- *Frank!* [25: 28].

Так, перший та третій ФМА є чітко вираженими прикладами спілкування між людьми, що мають однаковий соціальний статус, або адресат є молодший віком від адресанта. Другий ФМА свідчить про звертання до особи, котра є старша віком або вища статусом, оскільки адресант вживає у формі звертання ім'я та по-батькові. За результатами дослідження, звертання в англійській та українській мові складають відповідно 13 % та 16,3 % від загальної вибірки.

Сигнали-апелятиви складають досить велику кількість ФМА встановлення контакту, 12 % та 6,5 % відповідно в англійській та українській мовах. Ми підтримуємо вчення В. І. Карабана про те, що інтенція цих мовленнєвих актів полягає в приверненні уваги з метою встановлення контакту [4: 80], а також дослідження В. В. Грачової про тісний зв'язок сигналів-апелятивів з неофіційною ситуацією спілкування, інколи навіть фамільярного звертання [2: 136]. В англійській мові зустрічаємо такі апелятиви як «*Listen*», «*Look*», в українській – «*Слухай / Слухайте*», наприклад:

- *Слухайте, куме Радивоновичу, государю мій ...* [26: 127].
- *Listen here, Governor. You and me is men of the world, aint we?* [25: 53].

Для ініціації спілкування вживається також фатичний мовленнєвий акт **вираження емоцій / емотив**, який нараховує 7,6 % в англійській та 8,7 % в українській мові. Такий ФМА має дві інтенції: перша – встановлення контакту зі співрозмовником, друга – вираження емоцій. Важливо зазначити, що прямого звертання чи апелювання до слухача цей ФМА не має, проте з ситуації спілкування робимо висновок, що він адресується іншому співрозмовнику, маючи на меті викликати зустрічну репліку або привернути увагу:

- *Як тут чудово! Я б отак до самісінького світу просидів* [26: 86].
- *Why it's Sam Gardner, gone into the Church! Well, I never!* [25: 32].

Дослідження ФМА в двох неблизькостпоріднених мовах показало, що існують також деякі розбіжності при використанні контактовстановлюваних одиниць. Так, елементами, які вживаються значно частіше в англійській мові, є привітання-запитання, на зразок: «*How do you do?*», «*How are you?*». За результатами вибірки їх кількість становить 24 %. Такі мовленнєві акти фатичного спілкування, будучи етикетними одиницями, притаманні ситуаціям «світського спілкування та функціонують зокрема в мовленні буржуазії та аристократії» [7: 49]. За етимологічним словником англійської мови такий ФМА вживається з метою отримання

інформації про самопочуття співрозмовника, тому назвемо їх **привітання-розпитування про здоров'я**. Щодо української мови, то співрозмовники користуються іншим різновидом фатичного мовленнєвого акту, на зразок «Здоров будь!», «Здоровенька була!» що результує у 12 % від усієї вибірки. Як видно, таке привітання вживається не тільки для встановлення контакту, але і для того, щоб побажати здоров'я, тому називаємо такі ФМА **привітаннями-побажаннями здоров'я**. Сюди також відносимо привітання «Здрастуй!» та всі його різновиди в однині / множині та роді, оскільки за етимологічним словником української мови воно має значення «бути здоровим». На думку В. О. Сухомлинського, побажання добра – це не тільки прояв ввічливості, але й «вміння відчувати, по-хорошому бачити людей ... віддавати сили своєї душі іншим людям» [13: 191]. Цими словами співрозмовники висловлюють ставлення один до одного, вони пробуджують почуття взаємної довіри [12: 48]. Таким чином, такий різновид фатичного мовленнєвого акту несе у собі дві інтенції одночасно: привітати та побажати здоров'я, а також демонструє доброзичливість та щирість українського народу.

Окрім зазначених вище різновидів, зустрічаються також такі типи ФМА: **жарти, компліменти; представлення інформації / констатив; директив; вибачення / етикетив** та інші, проте їхня вибірка становить малу кількість (див. Таблиця 1).

У **висновках** зазначимо, що фатичний мовленнєвий акт, що вживається для встановлення контакту зі співрозмовником, є важливим елементом спілкування, оскільки від його вибору залежить процес подальшої комунікації. Проведений аналіз різновидів фатичних мовленнєвих актів показав, що як в українській, так і в російській мові найбільш уживаними різновидами є звертання, запитання та вираження емоцій співрозмовниками. Окрім того, було визначено притаманні тільки одній мові різновиди, що свідчить про національно-культурні особливості використання певної моделі для ініціації контакту.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Безноса А. П. Функціонально-прагматичний потенціал питань як індикаторів категорії ввічливості / А. П. Безноса // Нова філологія / за ред. Манакіна В.М. – Запоріжжя : ЗНУ, 2009. – № 35. – С. 23-28.
2. Винокур Т. Г. Говорящий и слушающий. Варианты речевого поведения / Татьяна Григорьевна Винокур. – М. : Наука, 1993. – 172 с. – ISBN 5-02-011563-0.
3. Грачева В. В. Речевой акт контактоустанавливающего фатического метакоммуникатива в ракурсе функционально-прагматического поля / В. В. Грачева // Известия Российского государственного педагогического университета им. А. И. Герцена. – 2012. - № 133. – С. 133-139.
4. Карабан В. И. Сложные речевые единицы : Прагматика асиндетических полипредикативных образований. – К., Выща школа, 1989. – 132 с.
5. Клюев Е. В. Речевая коммуникация : Учебное пособие для университетов и институтов / Е. В. Клюев. – М., 2002. – 320 с.
6. Косенко Ю. В. Основи теорії мовної комунікації : навч. посіб. / Ю. В. Косенко. – Суми : Сумський державний університет, 2011. – С.101-125.
7. Матюхина Ю. В. Развитие системы фатической метакоммуникации в английском дискурсе XVI – XX вв. : автореф. дис. на соиск. уч. степени канд. филол. наук : спец. 10.02.04 «Германские языки» / Юлия Владимировна Матюхина. – Харьков, 2004. – 21 с.
8. Матюхина Ю. В. Социально-психологические аспекты фатической метакоммуникации / Юлия Владимировна Матюхина // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. – Х. : 2011. – № 972. Сер. Романо-германська філологія. Методика викладання іноземних мов. – Вип. 67. – С. 39-43.
9. Почерцов Г. Г. Фатическая метакоммуникация / Г. Г. Почерцов // Семантика и прагматика синтаксических единств. – Калинин: Изд-во Калинин. ун-та, 1981. – С. 52-59.
10. Прибыток И. И. Прагматическая специфика английских коммуникативов [Електронний ресурс] / И. И. Прибыток. – Режим доступу : http://www.sgu.ru/sites/default/files/textdocsfiles/2014/02/24/pribytok_i.m._pragmaticheskaya_specifika_angliyskih_kommunikativov.pdf
11. Самойленко Л. В. Фатические средства в речи пользователей компьютерной сетью (на материале жанра чата) : автореф. дис. на соиск. уч. степени канд. филол. наук : спец. 10.02.01 «Русский язык» / Л. В. Самойленко. – Астрахань, 2010. – 19 с.
12. Стахів М. О. Український комунікативний етикет : навчально-методичний посібник / М. О. Стахів. – К. : Знання, 2008. – 245 с.
13. Сухомлинський В. О. Ставлення до людей і обов'язок переди ними / В. О. Сухомлинський // Вибрані твори : у 5-ти томах. – Т. 2. – К., 1977. – С.
14. Ткаченко. Л. С. Класифікація фатичних висловлювань згідно з їхньою комунікативною семантикою (на матеріалі сучасного англійського діалогу). [Текст] : збірник / Л.С. Ткаченко // Філологічні науки : Збірник наукових праць / М-во освіти і науки України, Сумський держ. пед. ун-т ім. А.С.Макаренка. – Суми, 2001. – С. 135-142.
15. Формановская Н. И. Культура общения и речевой этикет / Наталья Ивановна Формановская. – М. : ИКАР, 2005. – 2-е изд. – 250 с.
16. Формановская Н. И. Речевое общение : коммуникативно-прагматический подход / Наталья Ивановна Формановская. – М. : Рус. яз., 2002. – 216 с.
17. Шевченко И. С. Историческая динамика прагматики предложения: английское вопросительное предложение 16-20 вв. : Монография / И. С. Шевченко. – Харьков : Константа. – 1998. – 168 с.
18. Al-Qinai, Jamal B. S. Translating phatic expressions / Jamal B. S. al-Qinai // Pragmatics. – 2011. – № 21:1. – P. 23-39.

19. Ghiga Georgeta. The phatic function of communication in Romanian business negotiations / Georgeta Ghiga // Synergy. – 2008. – № 2. – P. 124-140.
20. Laver John. Communicative functions of phatic communion / John Laver // Organization of behaviour in face to face communication. – The Hague : Mouton ; Chicago, 1975. – P. 215-238.
21. Miller E. Turn talking and relevance in conversation [Електронний ресурс] / E. Miller. – 1999. – Режим доступу : <http://www.storytellingandvideoconferencing.com/14.html>
22. Senft Gunter. Phatic communion / Gunter Senft // Culture and Language Use : Handbook of Pragmatics Highlights / edited by Gunter Senft, Jan-Ola Ostman, Jef Verschueren. – Amsterdam : John Benjamins Publishing Company, 2009. – P. 226-233.
23. Urbanova L. Phatic Communion and Small Talk in Fictional Dialogues / L. Urbanova // Functional Perspectives on Grammar and Discourse. Amsterdam : John Benjamins, 2007. – 349-357.
- ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ**
24. Шоу Б. Пигмалион. Цезарь и Клеопатра : Книга для чтения на английском языке. – СПб. : Антология, КАРО, 2006. – 288 с.
25. Шоу Бернард. Пьесы : учебное пособие книга для чтения на английском языке. – СПб. : Антология, 2002. – 160 с.
26. Кропивницький М. Л. Драматичні твори / Упоряд. і приміт. В. М. Івашкова; Вступ. стаття Л. З. Мороз / М. Л. Кропивницький. – Київ : Наук. думка, 1990. – 608 с.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Наталія Павлик – аспірант кафедри філософії мови, порівняльного мовознавства та перекладу Інституту іноземної філології Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова.

Наукові інтереси: комунікативна лінгвістика, лінгвопрагматика.

УДК 81'27

ЯВИЩЕ ЕВФЕМІЇ В ЕКОНОМІЧНОМУ ДИСКУРСІ (НА МАТЕРІАЛІ СТАТЕЙ ТИЖНЕВИКА “THE ECONOMIST”)

Христіна ПАЙОНКЕВИЧ (Львів, Україна)

Стаття висвітлює утворення та використання евфемізмів, пов'язаних з негативними наслідками у соціально-економічній сфері. Розглянуто статті з тижневика The Economist та простежено реалізацію словосполучень евфемістичного характеру в економічному дискурсі для пом'якшення та пояснення абстрактних економічних понять.

Ключові слова: безробіття, економічний дискурс, криза, евфемізм, вплив, неплатоспроможність, значення.

This article investigates creation and use of euphemism related to the specific context of the global financial crisis and related unpopular facts. By drawing on the articles from The Economist we have studied euphemisms in the economic discourse, which camouflage the abstract economic notions.

Key words: unemployment, economic discourse, crisis, euphemism, influence, insolvency, meaning.

Мета нашого дослідження – на основі вибірки із британського тижневика *The Economist* виявити та проаналізувати особливості використання евфемізмів на позначення різноманітних економічних понять. Аналіз економічного дискурсу є невід'ємною складовою у розумінні та значенні термінів, що лежить в основі розуміння, евфемістичних субститутів. Дослідження також дасть змогу висвітлити їхнє значення в англійській лінгвокультурі. У статті опрацьовано дві рубрики тижневика *The Economist*, а саме *Business* і *Finance and Economics*. Було виявлено 25 евфемізмів, основою для дослідження стали 40 статей.

Евфемізми утворюють значну частину мітигаційного лінгвоконцептуального простору поряд із формулами ввічливості та іншими засобами мітигації, при цьому виконуючи й свої специфічні функції в дискурсі. Евфемізми є нестійкою, достатньо рухомою та історично мінливою частиною лексичної підсистеми, що ускладнює вирішення питань їхньої кодифікації.

Викривлення або приховання інформації реалізується внаслідок цілеспрямованого формування визначень та заміни семантики слів для позначення понять. Вміле маркування проблемних зон суспільства, веде до прихованого навіювання читачеві висловлювань, які не співпадають із реальною дійсністю.

Евфемізми, як спеціально обрані засоби маркування небажаних висловлювань здійснюють цілеспрямований вплив на читача. Із розвитком суспільства такі проблемні зони змінюються, а тому вбачаємо актуальним дослідження засобів пом'якшення та маркування цих зон, прагматичного впливу таких засобів на читача для виявлення найбільш проблемних зон. Евфемізм – це “*a lexical substitution strategy for representationally displacing topics that evoke negative affect*”. Ці лексичні одиниці мають на меті зменшити “*the communicative discomfort associated with a distasteful topic*” [2, 261-263].

Основна мета евфемізмів може бути викладеною у двох значеннях цих лексичних одиниць. Евфемістичні вирази, перш за все, використовують менш образливий вираз для заміни більш